

Мср Теодора В. Добросављевић

ЛЕГЕНДА О ПОДИЗАЊУ ДУБРОВАЧКОГ ХРАМА: СЛУЧАЈ ТЕСТАМЕНТА РАОСАВА НИКОЛИЋА (1606)*

Завештање одређене своте новца за подизање католичке цркве у Прокупљу забележено је 1606. године у тестаменту дубровачког трговца Раосава Николића. У раду се, уз анализу језика и структуре сачуваног текста, показује како је посредством Раосављеве опоруке креирана легенда о настанку дубровачког храма у Прокупљу. Уз помоћ овог документа, српска православна црква на брду Хисар из средине XIV столећа, позната још и као Југ-Богданова или Латинска црква, код појединих истраживача постдатирана је и одређена у XVII век, те изворно проглашена католичком црквом. Други аутори, пак, приклањају се мишљењу да је новац Раосава Николића утрошен на подизање неког другог храма. Поред питања о грађењу католичке цркве у Прокупљу, текст пружа увид и у друге храмове дубровачке заједнице који су споменути у опоруци.

Кључне речи: латинска црква, Дубровник, Прокупље, архивска грађа, тестамент.

Настављајући средњовековну традицију умешне трговине у централним областима Балкана и по доласку Турака, Дубровчани су у овим крајевима живели донекле изоловано од локалног становништва. Организовани у особене самосталне заједнице, такозване колоније, вековима су задовољавајуће пословали у различитим областима српске државе, посебно током XVI и XVII столећа, када се њихова делатност на југу све више интензивирала (Димитријевић 1955: 10). Сведочанствима о њиховој присутности на нашим просторима припада и тестамент Раосава Николића (Raossau Nikolich), дубровачког трговца умрлог у Прокупљу – месту где је образована једна од млађих дубровачких колонија.¹ Састављен је 18. августа 1606. године у граду Светог

---

* За несебичну помоћ при тумачењу и превођењу извора посебну захвалност дугујем Вуку Ускоковићу, докторанду на Европском универзитетском институту у Фиренци.

¹ Подаци о прокупачкој колонији умножавају се од друге четвртине XVI века, али ће она своју експанзију имати у XVII столећу.

Прокопија, а нама данас познат на основу преписа дубровачке канцеларије, у којој је регистрован 6. априла 1607. године.² Опорука Раосава Николића особито је интересантна услед једног специфичног податка; у њој стоји да завешталац оставља легат од дванаест хиљада аспри да се у Прокупљу „учини црква“.

Од давнина је познато да су Латини у Прокупљу, окупљени у колонији која је средином XVII века била друга по значају у Србији (Несторовић 1972: 23), своју веру извесно време исповедали у такозваној Латинској или Југ-Богдановој цркви у подножју брда Хисар. Црква са хисарске падине, по свој прилици, била је задужбина непознатог српског властелина који је средином XIV века столовао у околини Топлице (Ђурић 1974: 63), а трагови о њеној далекој прошлости назиру се у колективној свести народа, где је упамћена и као задужбина Југ-Богдана, легендарног косовског јунака и истакнутог симбола славне српске прошлости. Привилегијама Турске државе неколико векова касније, она је уступљена на коришћење дубровачким трговцима у Прокупљу, те је зато – под претпоставком да је новац из тестаментa употребљен према жељи покојника – најпре изнето мишљење да је Раосављев новац уложен за њено подизање. Упркос очуваном живопису који поседује одлике српског средњовековног сликарства с половине XIV века (Тасић 1967: 128), непобитном доказу о знатно старијој доби храма, стара прокупачка црква је од стране појединих истраживача проглашена изворно *лашкинском*, те датирана и опредељена у почетак XVII столећа (Тадих 1930: 201; Димитријевић 1955: 40). Штавише, констатовано је да је сазидана између 1606. и 1613. године (Тадих 1930: 201; Храбак 1990: 88).³ Будући да је реч о сакралној грађевини без сачуване посвете, одређеног датума када је саграђена и података о њеном ктитору, историјом старе српске цркве могло се лако манипулисати, те је упориште о могућем периоду њеног настанка пронађено у поменутом документу заветног карактера – опоруци Раосава Николића.

Временом је указано на неистинитост ових тврдњи (Танасијевић 1961: 40; Храбак 1990: 88), те се кроз потоњу литературу усталила друга: да је српска средњовековна морала служити Латинима током XVI и XVII века (Танасијевић 1961: 85; Јоцић 2007: 30; Кузмановић Цветковић 2006: 104).⁴ Оваква претпоставка, противна сведочењу савременика и извештајима барских надбискупа, вероватно је заснована на све учесталијим подацима о делатности Дубровчана у граду Светог Прокопија почев од 1530. године (Храбак 1990: 9).

² Иако у уводном одељку на латинском језику није наведено место, претпостављамо да је препис састављен у Дубровнику на основу назива писара, Франциска Витусе (Franciscus Vitussa), чије је име забележено међу именима других дубровачких канцелара (STRONAL 1911: 89–91).

³ Најпре је Ј. Тадих српску средњовековну цркву датовао у XVII век, а потом је то прихватио и С. Димитријевић, верујући да се доиста радило о *лашкинској* цркви.

⁴ На основу пробраних историјских извора, без разматрања археолошких доказа, недавно је изнета и претпоставка да овај храм никада није доспео у руке Дубровчана (Костић 2016: 85–86).

Присуство Раосављеве опоруке овог пута наводило је на мишљење да је завештаним новцем свакако планирано подизање другог храма за припаднике католичке вероисповести иако „није јасно зашто су Дубровчани, добивши стару православну цркву, ипак градили своју нову“ (ХРАБАК 1990: 89). Како мит о подизању дубровачке цркве у Прокупљу почиње овим тестаментом и напред поменути записом из 1606. године, чини се важним анализирати, разумети и приказати читав текст опоруке. Рукопис који ће бити предмет наше пажње чува се у Државном архиву у Дубровнику, по сачуваној структури садржи укупно два листа (три странице) и заведен је у серији *Testamenta Notariae* под бројем 53.⁵

С обзиром на то да је реч о препису дубровачких канцелара, а не о оригиналном документу, он почиње пасусом са општим подацима на латинском, а потом је – састављена према оригиналном тексту – сама опорука дата на народном језику. Како и стоји у уводном одељку, Раосављев тестамент написан је латиницом, језиком који су дубровачки канцелари „звали српским“ (ЕЛЕЗОВИЋ 1931: 7; ИВИЋ 1998: 93). Све лексеме, као и начини на који су неке речи спајане, одговарају српском народном језику с почетка XVII века, забележеном и на другим документима архивске грађе која се чува у Државном архиву у Дубровнику (LAZNIĆ 1974/75: 137–140). Запажена је несталност у ортографији под утицајем италијанске, те се глас *K* повремено пише и као *C* (*ducat, caco*), док латинично *C* некада може бити *Ч* (*cias, ucini*). Тако су, рецимо, у писању појединих речи, слова *Ђ, Љ и Њ* постала *GI, GLI, GN* (*rogiaku, poscglie, gnegou*), док се *Ш* писало комбинацијом *SC* (*duscu*). Композитне лексеме нису одвајане акцентима као што би то било уобичајено (DILI 1785: 15), те је – примера ради – скуп речи „зато ће се“ записан као *satochese'* уместо *sato'che'se'*. Препис документа гласи:

Testamentum Radi Nicolai mercatoris defuncti Procupie

MDCvij Inditione V die uero Vi mensis Apr[ilis]. Hoc est Testament[um] siue Testimoniale q[uondam] Radi Nicolai mercatoris defuncti in Procupie, pre[sen]tatum D[omino] C[onsuli] ser Martolizza Dra[goes] de Cerua,⁶ et suis Judicibus Hon[orabili] ser Vladislauo Nic[olai] de Menze, et ser Nicolao Viti de Goze quod Testamentum seu Testimoniale fuit M[anda]to dicti D[omini] Consulis et dictorum Judicum authenticatum, attenta depositione Joannis Georgij mercatoris; Joannis Glegheueich; et Vinc[ent]ij Joannis mercatoris; medio eorum iuramento separatim facto super recognitione[m] characteris Testium, sub eo subscriptorum, et de eorum m[anda]to sic infra erit registratum pro illius perpetua firmitate, quod erat, et est scriptu caractere slauo siue, ut dicitur serviano, et ex eo fuit reversum per me Franciscum Vitussa, cuius tenor talis est.

⁵ Сачувани препис тестаamenta поседује укупно три странице: ff. 16r-16v и 18, на којима се налази главни текст опоруке Раосава Николића, као и f. 18r, са анотацијама у виду брзих забелешки које се на њега односе. Лист који је био уметнут између постојећа два, ff. 17, такође је садржао анотације.

⁶ Патроним „Драгојев“ је у нашем документу означен са „Dra:“ (TATARIN 2010: 760).

+ IESVS i Maria na 1606, na 18 Agosta u Procupiu. Necaie nasnanie koi uidi ouoi pismo iliti Testamienat, caco naruci na smarni cias Raossauu Niolich coie targauao u

Liescozu, inaruci na smartni cias da ima u Dubrouniku u gospodina Rade Sladoieulichia slatnieh ducata tisuchiu iduiesti od koie f1200⁷ ostaui inaruci dae da sadusciu paruo Gospi od Milos[argia],

sctose gradij u Grusciu f100 po @120 @12000

Suetomu Roccu Roccouzom u Dubrouniku f100 po @120 @12000

u Zarcuu sctose gradi u Chiprouzu naruci da se da f10 po @120 @1200

Gospi od Oloua naruci da se poscglie f10 po @120 @1200

Sa misse Garguriane naruci dase da f10 po @120 @1200

Popu coiga ucopa naroci da mu dadu f5 po @120 @600

Dum Marcu od Trepacie naruci damu dadu f2 po @120 @240

Iuanu rogiaku gnegouu naruci damuse da f83 po @120 @10000

Petru momku niegovu naruci da mu dadu f25 po @120 @3000

ioscte siromahom da se rasdieli u Dubrouniku f20 [10] po @120 @1200

Ostalo sue materi ibrachij iostaliem kako uiditeodsgora stauioie inarucioie aspri cetardasti iduie tisuchie, iscesat, icetardesti aspri dase rasdieli kako od sgor para gouoru @42640, ioscte isti dan prie ouoga naruciua dase dade @12 tisuchia dase ucini

Zarcua oudie u Procupiu, a domalo poslie ouoi odsgor naruci uelii @12000

satochiese⁸ suiedozi pod pisati coisu oudi bili nasmartni cias, cadaie sue receno odsgor narucio coiechese pod pisati zuiedozi odsladala.

Ja Bosco Nicolich iesam suiedoch suemu uisce recenomu pismu, isamese pod pisa

Dum Gargur Nicolich erneumiem pisat.

Ia Antun Giurouu iesam suiedoch gorgonimu pismu.

Ia Rado Nicolich iesam suiedoch gorgnemu pismu.

Ia Gioletta Glegheuich iesam suiedoch gorgnemu.

Нос aut[em] Testamentum nullo testim[oni]o rumpi possit.

Главни текст Раосављеве опоруке нас обавештава да се Николић, дубровачки трговац који је живео и радио у Лесковцу, непосредно пред своју смрт населио у Прокупљу и тамо између осталог завештао поменути своту новца како би се саградила католичка црква за потребе исповедања вере дубровачког живља. Након инвокације Бога именима Исуса и Девике Марије, у почетном пасусу тестаментa сазнајемо да је уштеђевина Раосава Николића износила 1.200 златних дуката, а да се чувала у Дубровнику код господина Рад(ет)а Сладојевића (Rade Sladoieulich).⁹ Завештани новац је за појединачне износе најпре бивао изражен у дукатима, а потом је у наставку дата вредност тог новца у аспрама, турском сребрном новцу, који је у то време износио 1/120 дуката. Дубровачки трговац је, као нешто имућнији припадник ове заједнице, одређени део новца „за душу своју“ [sa duscii suoiu] одлучио да

⁷ Ознака *f* можда долази од италијанске речи *fiorin*, у значењу дукат или златник.

⁸ Асимилација трију речи. *S* на почетку се чита као „З“, *CH* као „Н“, те добијамо „зато ће се“.

⁹ Раде/о Сладојевић, дубровачки грађанин који је, вероватно као и Раосав Николић, пореклом из села Чепикуће недалеко од Дубровника. Интересантно је да је Сладојевић у време између 1610. и 1626. био толико богат да је његов кметски посед објединио три засе-ока села Чепикуће (VEKARIĆ 1993: 10, 13).

првенствено расподели у различите црквене фондове, што је представљало уобичајену праксу (БОТИЋ – БЕЛАКОВИЋ 2013: 746–747), а од значаја је запазити и редослед којим то чини. Расподела новца организована је на следећи начин: прво су исписане новчане суме завештане црквама поређаним по значају, односно вредности завештаног новца, док су у наставку приказани износи за појединачна црквена и друга лица.

Раосав Николић је, најпре, стотину дуката за покој своје душе оставио цркви Госпе од Милосрђа „што се градиј у Гружу“, делу Дубровника изван зидина који је некада подразумевао знатно шире подручје, те обухватао и полуострво Лапад (MARINOVIĆ 1987: 175). Управо почетком XVII века, а свакако пре састављања Николићеве опоруке, ово старо Богородичино светилиште било је обнављано. Радови на реконструкцији Госпе од Милосрђа под непосредним надзором дубровачког надбискупа Фабија Темпестива (1602–1616), заслужни за њен данашњи изглед (ADAMOVIĆ 1915: 103; LUPIS 2015: 263–264), морали су бити завршени до августа 1606. године, будући да је у опоруци глагол стављен у претерит.¹⁰ Као другој по реду, али не и мање значајној судећи по остављеној своти новца, још стотину дуката подарио је цркви Светог Рока, светитеља коме су Дубровчани подигли једнобродни храм у другој половини XVI века како би их заштитио од новог таласа куге (ZELIĆ 2020: 84–86, 91).

Десет дуката је оставио цркви у Ћипровцу, данашњој Бугарској, која је у време састављања тестаментa очигледно била у процесу изградње (в. нап. 10). Ћипровачки храм је 1610. године, како сазнајемо из извештаја барског надбискупа Марина Биција, функционисао као главна црква фрањевачког манастира (РАЌКИ 1888: 123). Исти износ припао је и знаменитој Богородичиној цркви у Олову надомак Сарајева, још једном фрањевачком манастиру чије је светилиште постало надалеко славно широм Балкана крајем XVI и током XVII столећа захваљујући чудотворној икони Мајке Божије, којој су се, поред хришћана, једнако клањали и следбеници исламске вероисповести (МАРТИЋ 2016: 137–138). Забележено је и да је читава дубровачка заједница у Прокупљу почетком XVII века у два наврата одлазила на ходочашће у Олово (ХРАБАК 1990: 87).

Потом се помиње новац који је наменио за служење „грегоријанских“ миса (десет дуката), попу који ће вршити опело (пет дуката), као и суме завештане црквеним и физичким лицима: дум Марку од Трепче (два дуката), његовом рођаку Ивану (83 дуката), слуги Петру, „момку његовом“ (25 дуката), као и обећани новац који је требало разделити сиромашнима у Дубровнику (20 дуката). Након набрајања забележених износа који су, попут списка, поређани један испод другог, тестамент почиње новим пасусом реченицом у првом лицу: „Остало све матери и браћи остављам.“ Потом су све цифре

¹⁰ Овде је важно истакнути да је у тексту употребљен претерит јер је на треће лице презентa глагола *gradi* додат суфикс *-J (gradij)*, што упућује на то да је реконструкција цркве Госпе од Милосрђа у Дубровнику до августа 1606. године већ била завршена (DILL 1785: 17).

саbrane у укупни износ од 42.640 аспри, али се текст опорукe наставља реченицом да завешталац „јоште исти дан пре овога наручива да се даде аспри дванаест тисућа да се учини црква овде у Прокупљу [...]“. Из приложеног текста, наизменично писаног у првом и трећем лицу јединине, запажа се да је завештани новац за подизање католичке цркве у Прокупљу накнадно придружен диктираном „списку“, састављеном према жељи трговца Раосава Николића. Није нам познато шта се напослетку догодило са новцем одређеним за њено подизање. Танасијевић претпоставља да је, можда, утрошен на оправку и адаптацију старог православног храма који им је предат на коришћење (1961: 40). Треба рећи да је сума издвојена за католички храм у Прокупљу изражена једино у аспрама, док је у осталим случајевима свака свота новца најпре приказана у вредности дуката. На основу места и начна на који је записан овај легат, те изостављања у укупном збиру свих завештања, намеће се питање да ли је запис о подизању прокупачког храма касније уопште тумачен као валидна покојникова жеља или неоснована тврдња састављача тестаментa.

Сасвим је извесно да за новац од стотину златних дуката, односно дванаест хиљада аспри, 1606. године није могла да се изгради црква јер је у оновременом Дубровнику за исти износ планирано подизање надгробног споменика дубровачком трговцу Миху Працату у Фрањевачкој цркви (LUPIS 2007: 61).¹¹ То потврђује и донација у истоветној висини која је била поклоњена цркви Госпе од Милосрђа, чија је реконструкција до тада завршена, као и новац уручен цркви Светог Рока, која у то време није претрпела никакве измене. На то указује и непостојање латинског храма које, упркос Раосављевог легату, доступни историјски извори бележе и три деценије касније – све до 1641. године дубровачки капелани у Прокупљу вршили су своје обреде у приватним светилиштима, смештеним у оквиру стамбене јединице локалног капелана или истакнутог члана дубровачке заједнице (РАЉКИ 1888: 124; ХРАБАК 1990: 87–88).¹²

Први помен латинског храма у Прокупљу појављује се тек у путопису Матеја Гундулића 1674. године, готово 70 година од завештања Раосављевог новца. Гундулић не бележи да је у граду постојало приватно светилиште, „ораторијум“ или „капела“, већ католичку богомољу експлицитно означава „црквом“ италијанским термином *chiesa* (HORVAT 1909: 387). То у свом писму

¹¹ Идеја о подизању надгробног споменика у висини од стотину златних дуката забележена је 1607. године, одмах након смрти Михе Працата, односно годину дана по састављању Раосављевог тестаментa. Ипак, споменик у његову част подигнут је тек 1633. године у Кнежевом двору у Дубровнику.

¹² Појам *ораторијум* односи се на део куће у коме се налазило светилиште и где се вршила служба. Барски надбискуп Марин Бици у извештају из 1610. године указује на постојање ораторијума у кући капелана фра Петра Драгишића. Његов наследник, Ђорђо Бјанки, 1641. године је у Прокупљу затекао два ораторијума: један у кући неког трговца, а други у стамбеној јединици капелана фра Петра Лекичића. Забележено је тада и истовремено присуство два капелана, што потврђује да су оба била у функцији (ХРАБАК 1990: 87).

из 1676. године, упућеном папи Иноћентију XI, потврђује и Урбано Чери (Cerrì), члан римске Конгрегације за пропаганду вере (HORVAT 1909: 393-395). Црква која се помиње у овом путопису била је, по свему судећи, српска православна црква подигнута средином XIV века на источној страни брда Хисар, у којој су дубровачки капелани у то време опслуживали, док су се неки од њих поред ње и сахранили. Да је тако, сведочи и место вечног починка једног од последњих дубровачких капелана; несумњиво упућујући на везу српског средњовековног храма и дубровачке колоније, надгробна плоча фра Доминика Влаховог, који је сахрањен 1669. године, пронађена је код северозападног угла старе православне цркве (МАРКОВИЋ 1932: 50).

На такав закључак наводе и подаци према којима стоји да су у периоду од 1659. године прокупачки капелани били искључиво припадници реда Светог Фрање Асишког, што до сада није сматрано важним иако је ревносан попис одавно био начињен (ХРАБАК 1990: 85–86). Наиме, фрањевци су били једини монашки ред који је имао потпуну слободу да проповеда и шири католичанство мимо утврђених правила, те су редовно преузимали управу над парохијским црквама и у њима опслуживали (МИТРОВИЋ 2016: 39–40). Према томе, припадници дубровачке колоније у Прокупљу су право на употребу старе православне цркве, такозване Латинске или Југ-Богданове цркве на Хисару, могли добити тек половином XVII столећа. Након преузимања старог српског храма, Латини више нису имали потребу за зидањем сопственог.

Пре доказа о томе да је католичка црква у Прокупљу била подигнута, запис из Раосављеве опорукe више је сведочанство о жељи за прикупљањем новца и оснивању фонда за њено подизање, у чему је, без сумње, требало да учествује читава католичка заједница. Познато је, на пример, да је 1637. године капели Светог Петра и Павла у Прокупљу дубровачки трговац Божо Мили завештао десет (Test. Not. vol. 61, ff. 143v), а Иван Стјепановић 1641. године петнаест дуката (Test Not vol. 62, ff. 164v). Судећи по насељености локалног дубровачког становништва у граду Светог Прокопија, које је 1610. године бројало око 30 људи (РАЉКИ 1888: 124), за грађење засебног јавног светилишта за католике није било довољно верника. Као што смо видели, средином XVII столећа им је на коришћење уступљена српска православна црква, прилагођена њиховим потребама, тако да се од могућег подухвата за зидање сопственог храма одустало.

На такав закључак наводе и аотације на маргинама и у наставку самог тестаментa, којима се потврђује да је новац предат/примљен на тражено место.¹³ Тако нас једна од забелешки са маргина прве странице од 29. маја 1607. године информише да ће Раде Сладојевић исплатити у кожама што нема у готовом новцу према Николићевом тестаменту. Нешто касније је на

¹³ На маргинама на првој страни, око главног текста, запажају се белешке које су вођене на латинском језику, својеврсни коментари на опоруку Раосава Николића и извршење његове жеље. На другој и трећој страни аотације се, поред маргина, налазе у продужетку главног текста.

првој страници исписана још једна анотација, којом се потврђује да је новац намењен дум Марку из Трепче преузет 8. априла 1610. године.

У продужетку главног текста, на другој страници, стоји да је 29. октобра 1607. године братство Светог Рока од Радета Сладојевића примило двадесетпет бивољих кожа на име стотину завештаних дуката. Потом, 11. октобра исте године потврђено је да је Франо, стриц слуге Петра, уз шест бивољих кожа, примио златни дукат и двадесетпет гроша у готовом новцу ради задовољења заоставштине од три хиљаде аспри. Најчитљивија анотација забележена је на другом листу тестаментa, односно трећој страници, којом се потврђује да је чувар манастира Пресвете Госпе од Олова, фра Томаш Ивановић, 15. августа 1609. године примио на руке десет цекина (дуката) од господина Петра Ђурђевића.¹⁴ Други запис са ове странице помиње католички манастир у Ћипровцу, данашњој Бугарској, који је завештану суму од десет златних дуката примио 5. фебруара 1609. године.¹⁵ Испод се налази и потврда да је црква у Гружу, Госпа од Милосрђа, добила стотину дуката 9. јануара 1609. године. Колико се због слабе читљивости може видети, остале анотације не доносе помен других завештаних износа. Остајемо ускраћени за садржај средишњег, изгубљеног или, можда, намерно истргнутог листа који је чинио целину са сачуваним рукописом, а који је вероватно садржао белешку о томе шта се догодило са новцем остављеним за зидање католичке цркве у Прокупљу.

Превод текста.

Тестамент Рада Николиног, трговца умрлог у Прокупљу

1607. [године], индикта V, дана VI месеца априла. Ово је тестамент или сведочанство покојног Рада Николиног, трговца умрлог у Прокупљу, приказано господину конзулу сер Мартолици Драгојевом Цријевићу и његовим судијама, поштованом сер Владиславу Николином Менчетићу и сер Николи Витином Гучетићу, који тестамент или сведочанство би потврђен по заповеди реченог господина конзула и речених судија, пошто су узете изјаве од трговца Јована Ђорђевог, Јована Глеђевића и трговца Вицка Јовановог, и пошто су се понаособ клели над препознавањем потписа сведока под њим [тј. тестаментом] потписаних, по њиховој [тј. конзула и судија] заповеди тако ће испод бити регистрован [тестамент] за његово вечно важење, који је био и јесте написан словенским писмом или, како се каже, српским, и из којег је био пренет [у латинска слова] мноме, Франом Витусом, а чији је садржај како следи:

+ Језус и Марија на 18. августа 1606. [године] у Прокупљу. Нека је на знање [ономе] ко види ово писмо или тестамент, како наручи на смр[т]ни час Раосав Николић,

¹⁴ Ову анотацију прибележио је други писар. Очигледан је италијански утицај на писање датума, као и по одређеним речима које су употребљене.

¹⁵ Овде се помиње име фра Петра Драгишића, локалног капелана који је у то време опслуживао у приватном светилишту (ХРАБАК 1990: 87). На помен овог капелана nailазимо и у извештају барског надбискупа Марина Биција 1610. године (РАСКИ 1888: 124).

који је трговао у Лесковцу, и наручи на смртни час¹⁶ да има у Дубровнику у господина Рада Сладојевића златних дуката тисућу и двеста, од којих је оставио и наручио да [с]е¹⁷ да за душу прво Госпи од Милосрђа, што се градиј у Гржу дуката 100 (по 120 аспри = 12 000 аспри).

Светому Року Рокувцом¹⁸ у Дубровнику дуката 100 (по 120 аспри = 12 000 аспри).

У цркву што се гради у Ћипровцу наручи да се да 10 дуката (по 120 аспри = 1 200 аспри).

Госпи од Олова наручи да се пошље 10 дуката (по 120 аспри = 1 200 аспри).

За мисе гргуријане наручи да се да 10 дуката (по 120 аспри = 1 200 аспри).

Попу који га упоа наручи да му даду 2 дуката (по 120 аспри = 240 аспри).

Дум Марку од Трепче наручи да му даду 2 дуката (по 120 аспри = 240 аспри).

Ивану, рођаку његову, наручи да му се да 83 дуката (по 120 аспри = 10 000 аспри).

Петру, момку његову, наручи да му даду 25 дуката (по 120 аспри = 3 000 аспри).

Јоште сиромасом да се раздијели у Дубровнику 20 дуката (по 120 аспри = 1 200 аспри).

Остало све матери и браћиј остављам. Како видите од згора, оставио је и наручио је аспри четрдест и двије тисуће и шестстотетрдесет да се раздијели како одсгор пара говору [говорим]. Јоште исти дан пре овога наручива да се даде аспри дванаест тисућа да се учини црква овде у Прокупљу, а домало после овој одсгор наручи, вељу [велим], овде @12 000. Зато ће се сведоци потписати који су овди били на смртни час, када је све речено одсгор наручио, које ће се потписати сведоци од сладала [од реда/по реду].

Ја, Бошко Николић, јесам сведок свему више реченому писму; и за мене потписа дум Гргур Николић јер не умем писати. Ја, Антун Ђуров, јесам сведок горњему писму. Ја, Радо Николић, јесам сведок горњему писму. Ја, Ђорета Глеђевић, јесам сведок горњему.

Да се овај тестамент не би могао оспорити ничијим сведочењем.

Препис анотација друге и треће странице.

Die XXIX Octobris 1607.

Petrus Benazza Prior, et Marcus [...] Vicarius Vener[abilis] fraternitatis S[anc]ti Rocchi sponte contenti, et confessi sunt, se nomine d[ic]t[is] confraternitatis habuisse, et recepisse à retrospecto Rado Sladoeuch coria uiginti quinque buffalina pro integra satisfact[i]one legati ducatorum centum per dictum testatorem facti in premissis Testam[en]to dict[is] Vener[abili] Confraternitati S[anc]ti Rocchi, qui Radus dixit dedisse d[ic]t[is] coria ut supra, de corijs declaratis per eum in retrospectis margine et propterea d[ic]t[is] Prior, et Vicarius nomine, quo supra, quietaverunt, et quietant dictum radum omni meliori modo [...]

Дана 29. октобра 1607.

Петар Бенаца, приор и Марко, викар часне братовштине Светог Рока својом вољом изјавили су на име речене братовштине имали и примили од раније писаног Рада Сладојевића двадесетпет бивољих кожа ради потпуног задовољења заоставштине од сто дуката од реченог тестатора учињене у поменутом тестаменту речној часној Братовштини св. Рока, који Раде рече да је предао речене коже како је извише у раније писаној маргини изјавио о тим кожама, због чега га речени приор и викар по реченом имену ослобађају сваке обавезе.

¹⁶ Поновљена фраза.

¹⁷ Изостављено је слово „с“, а сама реч је асимилована са претходном: „дае“.

¹⁸ Епитет „Rossouzom“ данас не стоји уз име цркве.

Die XI Octobris 1607.

Franciscus Petri patruus et proc[urator] Petri Joseph Mamfri olim famuli p[re]scripti Testatoris, ut de d[ic]ta proc[ur]a constat in procuris Not. 1603 die IX Augusti [...] 53 habens in ea acutoritatem ex[sequen]di & quietandi & sponte & agens ad in [...] nomine procuratorio supra[dicto], confessus fuit se recepisse à Rado Sladoeueich coria buffalina sex et ducatum au[reum] unum gross[orum] uiginti in numerata pecunia pro integra satisfactione legati @tre mille per dictum testatorem facti in p[re]misso Testamento dicto Petro eius famulo, qui Radus dixit dedisse d[ic]ta Coria ut supra, de [corijs] declaratis per eum in retrospectis margine et propterea dictus Franciscus [...] nomine quietavit, et quietat dictum Radum omni meliori modo [...]

Et statim Joseph pater dicti Petri confessus fuit, et declarauit p[re]dicta sex coria et pecunias sibi fuisse datas, et consignatas per dictum Franciscum Petri Procuratorem. Et intus se plegium constituit cum bonis sui omnibus d[ic]to Rado Sladoeueich presenti et acceptanti de restituendo p[re]dicta coria, et pecunias, seu eorum iustum ualorem casu quo d[ic]tus Petrus eius filius se ualuerit et imbursauerit bis seu pluries in bonis p[re]dicti Testat[oris] [...] pro p[re]dicto legato.

Дана 11. октобра 1607.

Франо Петров стриц и прокуратор [пуномоћник] Петра Јосиповог „Мамфри“ негдашњег слуге/роба горереченог тестатора, као што се види из речене прокуре [пуномоћја] [...] од 9. августа 1603 [...] 53 [локација где је пуномоћје заведено] имајући по њој овлашћење да извршавам и намирујем, својом вољом и дјелујући по реченој проури признаје да се примио од реченог Рада Сладојевића шест бивољих кожа и златни дукат и двадесет гроша у готовом новцу ради пуног задовољења заоставштине од три хиљаде аспри остављених од реченог тестатора у поменутом тестаменту реченом Петру његовом слуги/робу, који Раде рече да је дао речене коже како је извише у раније писаној маргини изјавио о тим кожама, због чега речени Франо ослобађа сваке обавезе реченог Рада...

Затим Јосиф отац реченог Петра признаје и изјављује да му је речених шест кожа и новац дао и предао речени Франо Петров прокуратор. И учини се јемац свим својим имањем реченом Раду Сладојевићу, присутноме и пристајућему, да ће му вратити речене коже или њихову противвриједност у случају да речени Петар његов син наплати двоструко или вишеструко у добрима реченог тестатора [...].

Cadit ad distributionem inf[rascript]i Testam[ent]i. M[an]da[n]to Dni Co[nsulis] et ad instantiam inf[rascript]i Radi Sladoeueich infra erit registrata infr[ascript]a receptio allata ex Olouo Bossinę scripta caractere seruiano et per me [...] uersa ut infra attenta recognitione de ea eiusque subscriptione facta coram d[ic]tos Dominos Consules [...] eorum iuram[en]to per testes sub ea subscriptoris tenoris sequentis ut:

Yesu Maria Budi na snanie suakomu koibi uidio, ciuo alliti legao ouo pismo, kako Ja fra Thomas Juauouich Guardian od Manastiera od Prisueete Gospe od Oloua primih po ruke Gosp.na Petra Giurgieueichia deset zecchina, koieie ostauio sa dusciu suoiu, da se Gospodin Bog molli Raossau Nicolich kako apparisca po gniegouu testamentu i po rieci Gosp.na Raossaua Sladoeueicha na kogaie oua stuar naslonegniena [sic] i naručena i sato ouo receno od isgara [sic] pismo Ja moiom uulasctitom rukom confirmauam pisanu u Olouu na petnaes Agosto na 1609.

Ja fra Thomas Iuanouich Guardian sgorereceni affirmauam moiom uulasctitom rukom. Jo Lorenzo Montetti son Testim[oni]o q[uan]to di sopra. Jo Pietro Ghlegieueich son Testim[oni]o q[uan]to di sopra.

У вези са расподелом нижереченог Тестаментa. По заповеди господина конзула и на захтјев нижеписаногa Рада Сладојевића ниже ће бити забележена нижеписана признаница пристигла из Олова у Босни писана српским словима и мноме [нечитко име] пренесена како ниже [стоји], након што је извршено испитивање ње

и њених потписа пред господом конзулима, [...] њиховом заклетвом на име сведока под њом потписаних, следеће садржине:

Језус Марија. Буди на знање свакому који би видио, чуо алити легао [читао] ово писмо, како Ја фра Томаш Ивановић, гвардијан од манастијера од Присвете Госпе од Олова примих по руке [по руци] Господина Петра Ђурђевића десет цекина, које је оставио за душу своју, да се Господин Бог моли, Раосав Николић како апариска [се види] по његову тестаменту и по ријечи Господина Раосава Сладојевића на кога је ова ствар наслоњена и наручена, и зато ово речено од изгора писмо. Ја мојом влаштитом руком конфирмавам [потврђујем] писану у Олову на петнаест агосто на 1609. Ја, фра Томаш Ивановић, Гвардијан згореречени потврђујем својом властитом руком. Ја, Ловро Монтети, сведок сам како горе стоји. Ја, Петар Глеђевић, сведок сам како горе стоји.

Cadit ad distributionem infr[ascripti] testamenti etc.

Die V Februarijs 1609. Blasius Canziaga agens uti procurator, et procuratorio nomine Reu[erendi] fr[atris] Petri Draghiscie locumtenentis Reu[erendissimi] D[omi]ni Ep[iscop]i de Sophia et prouisor Monasterij Chiprouiensis ut de procurat[i]one constat in procuris Canc. [...] de 1609. die 23 Januarijs sponte & contentus et confessus fuit se d[icit] o nomine habuisse et recepisse ab infr[ascripto] Rado Sladoeuich ducatos au[reos] decem ad rationem asprarum centum uiginti pro quolibet ducato, secundum formam legati [...]

У вези с расподелом нижеписаног тестаментa итд.

Дана 5. фебруара 1609. Блаж Цанзиага у својству прокуратора и по прокураторском овлашћењу часнога брата Драгише викара узоритог господина софијског бискупа и настојатеља ћипровачког манастира како се види из прокуре од 23. јануара 1609. [вероватно дата архивска локација пуномоћја] својевољно изјављује да је по реченом основу примио и узео од нижеписаног Рада Сладојевића десет златних дуката у вредности од 120 аспри по сваком дукату, према садржају заоставштине.¹⁹

ИЗВОРИ И ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Ботић, Павле Ђ., Исидора Г. Бјелаковић. Препис тестаментa Исака Исаковића у Другој књизи Сеоба. *Зборник Мајнице српске за књижевност и језик LXI/3* (2013): 739–768.

Димитријевић Сергије М. *Дубровачка шрћовина у Лесковцу и околини и улоћа дубровачке колоније у Прокуљџу*. Лесковац: „Напредак“ 1955.

Ђурић, Војислав Ј. *Византијске фреске у Југославији*. Београд: „Југославија“ 1974.

Елезовић, Глиша. Турско-српски споменици Дубровачког архива. *Јужнословенски филолоџ XI* (1931): 7–88.

Ивић, Павле. *Прељед историје српског језика*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књиџарница Зорана Стојановића 1998.

Јоцић, Мирјана. *Древно Прокуљџе*. Прокупље: Народни музеј Топлице 2007.

Костић, Радоје. *Тојличка епископија 1220 – 1690*. Прокупље: Народни музеј Топлице 2016.

¹⁹ Испод овога следи намирење и цркве у Гружу чији су представници (чија се имена не могу прочитати), примили завештаних 100 дуката 9. јануара 1609. године.

- КУЗМАНОВИЋ ЦВЕТКОВИЋ, Јулка. *Прокуљѣ. Граг Свеїѣої Прокоїѣја*. Прокупље: Прадо 2006.
- МАРКОВИЋ, Миленко. *Тоїлиця у ѣрошлосїи*. Ниш: Штампарија „Свети цар Константин“, 1932.
- МИТРОВИЋ Катарина. Католичка парохија у Смедереву (16–17. век). *Беоѣрадски исїорїјски їласник VII* (2016): 29–40.
- НЕСТОРОВИЋ, Слободан. *Под Хисаром*. Прокупље: Графика, 1972.
- ТАДИЋ, Јорјо. Дубровчани по Јужној Србији у XVI столећу. *Гласник Скоїскої Научної Друшїива VII–VIII* (1930): 197–202.
- ТАНАСИЈЕВИЋ, Тихомир С. *Исїорїјске знамениїосїи и ѣрошлосїї їрада Прокуљѣ (са леїїоїисом цркве ѣрокуїачке)*. Прокупље: Графика, 1961.
- ТАСИЋ, Душан. Живопис средњовековне цркве у Прокупљу. *Зборник за ликовне умейносїи III* (1967): 109–128.
- Т: *Тесїаменїї Раосава Николића (1606)*. Државни архив у Дубровнику. Сигнатура: *Testamenta Notariae* vol. 53, ff. 16r–16v и 18.
- Т: *Тесїаменїї Божя Милија (1637)*. Државни архив у Дубровнику. Сигнатура: *Testamenta Notariae* vol. 61, ff. 143r–145v.
- Т: *Тесїаменїї Ивана Сїїјеїановића (1641)*. Државни архив у Дубровнику. Сигнатура: *Testamenta Notariae* vol. 62, ff. 163r–165v.
- ХРАБАК, Богумил. Дубровачка насеобина у Прокупљу. *Врањски їласник XXIII* (1990): 5–100.
- *
- АДАМОВИЋ Vice. Svetište Gospe od milosrgja u Lapadu. *List dubrovačke biskupije IX* (1915): 88–103.
- ДИЛИ: *Dizionario Italiano – Latino – Illirico: a cui si permettono alcuni brevi Istruzioni Gramaticali ...* (aut. Ardelio della Bella), 1. Ragusa: Nella Stamperia Privilegiata, 1785.
- НОРВАТ, Karlo. Monumenta historica nova historiam Bosnae et provinciarum vicinarum illustrantia : ex archivis Romanis / collegit et redegit Carlous Horvat. *Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni I Hercegovini XXI* (1909): 382–389.
- ЛАЗНИВАТ, Velimir. Grafija dubrovačkih testamenata 17. vijeka. *Јужнословенски филолої XXXI* (1974–1975): 137–155.
- ЛУПИС, Vinicije B. Miho Pracat i njegova poslednja volja. Anica Kisić, Vicinije B. Lupis (ур.). *Miho Pracat. O 400. obljetnici smrti*. Dubrovnik: Matica hrvatska – ogranak Dubrovnik, 2007, 37–80.
- ЛУПИС, Vinicije B. Kapucinski red u Dubrovniku. U povodu 100. obljetnice njihove postojane nazočnosti i djelovanja, *Crkva u svijetu L/2* (2015): 252–279.
- МАРИНОВИЋ, Ante. Gruž. Kratki povijesni pregled. *Croatica Christiana periodica* 20 (1987): 174–183.
- МАРТИЋ, Zvonko. *Hodočasničko mjesto kao prostor međureligijskoga dijaloga – Marijansko svetište u Olovu*. Zagreb: neobjavljena doktorska disertacija (Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu), 2016.

- RAČKI, Franjo. Izvještaj barskoga nadbiskupa Marina Bizzia o svojem putovanju god. 1610. po Arbanaskoj i staroj Srbiji. *Starine JAZU XX* (1888): 50–156.
- STROHAL, Ivan. *Statuti primorskih gradova i općina*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1911.
- TATARIN, Milovan. Ponešto o kronologiji izvedbi Držićevih drama. *Slovo LX* (2010): 725–769.
- VEKARIĆ, Nenad. Kmetske kuće dubrovačkog primorja u 16. I 17. stoljeću. *Anali Zavoda za povijesnu znanost HAZU u Dubrovniku XXXI* (1993): 7–29.
- ZELIĆ, Danko. Crtež s prijedlogom lokacije crkve Sv. Roka u Dubrovniku iz 1532/33. godine. *Anali Dubrovnik 58* (2020): 73–92.

Theodora V. Dobrosavljevič

A LEGEND OF THE RAISING OF RAGUSAN TEMPLE:
THE CASE OF RAOSAV NIKOLICH'S WILL (1606)

Summary

In the middle of the 14th century, an unknown member of the Serbian nobility erected an Orthodox church on the Hisar hill in Prokuplje. During the Ottoman rule, in the mid-17th century, this church was given to the Ragusan merchant colony in Prokuplje for their religious service. The legend about raising the Catholic church in Prokuplje started half a century before, in 1606, when a Ragusan merchant Raosav Nikolich bequeathed some funds for it in his will. Due to the Nikolich's votive document, some authors later declared this Orthodox church to be Catholic, despite the preserved old wall painting that belonged to the Serbian cultural heritage. Some researchers, on the other hand, claimed that the Ragusan merchant colony used Raosav Nikolich's legacy fund to erect another Catholic church, although the Orthodox temple had been already handed over to them. This paper analyses the language and the structure of the written will and shows how the statement about endowed money for building the Catholic church in Prokuplje was additionally incorporated into the testament. Moreover, it suggests that the intended funds were insufficient to raise the new temple, which leads to the conclusion that Catholic church in Prokuplje was probably never built, while the endowed fund was likely invested in adapting the old Serbian Orthodox church for the Catholic service. The paper also provides information about other Catholic temples mentioned in Nikolich's will and linked to the Ragusan merchant communities.

Универзитет у Новом Саду
Академија уметности
Ђуре Јакшића 7, Нови Сад
teodora.dobrosavljevic@yahoo.com

Примљен: 10. маја 2023. године
Прихваћен за штампу јуна 2023. године